

Nr 127.

Av herr Trygger m. fl., om ändrade strafflagsbestämmelser rörande bedrägeri- och förskingringsbrott.

Vid tiden för världskriget och den ekonomiska kris, som närmast följde i dess spår, inträffade i vårt land en stark stegring i fråga om såväl förskingringsbrottens antal som de förskingrade beloppens storlek. Med hänsyn därtill vidtogs efter förslag av regeringen en ändring i 22 kap. 21 § strafflagen, varigenom såväl försnillnings- som trolöshetsbrottet från att vara angivelsebrott lades under allmänt åtal. Man kunde, såsom den dåvarande justitieministern anmärkte, icke slå sig till ro med den förhoppningen, att denna stigande kriminalitetsbölja ånyo skulle lägga sig, sedan krisen väl gått över. Enligt allmänna psykologiska lagar hade man otvivelaktigt att räkna med ett bestående försvagande av känslan för plikt och heder, sedan det väl en gång blivit vanligt att även personer i socialt sett mera framskjutna och ansvarsfyllda ställningar gjorde sig skyldiga till dylika brott. Dylika tider alstra förvisso ock, trots deras övergående natur, ett behov av förstärkt möjlighet till dylika förbrytelsers undertryckande. Och redan genom att minska utsikten för vederbörande att kunna, på sätt dittills skett, genom andra personers bistånd till det förskingrade beloppets ersättande undandraga sig straffets utkrävande ansåg man sig i förevarande hänseende ha tillräckligt tillgodosett nämnda ändamål.

Nämnda lagändring innebar blott ett genomförande av vad en enskild motionär år 1893 påyrkade inom den svenska riksdagen, ehuru detta hans yrkande då endast ledde till de båda ifrågavarande brotternas förflyttning från gruppen: målsägandebrott till gruppen: angivelsebrott. Den anslöt sig ock till den äldre lagkommitténs ståndpunkt i så måtto, som enligt dess förslag bedrägeribrottet och försnillningsbrottet såväl i bestraffningshänseende som i åtalshänseende voro underkastade alldeles samma regler. Båda hänfördes enligt detta förslag till angivelsebrotten. Först med den äldre lagberedningens förslag kommo bedrägeribrottet och förskingringsbrottet att i åtalshänseende vandra skilda vägar, i det att bedrägeribrottet därstädes lades under allmänt åtal, medan förskingringsbrottet hänfördes till gruppen målsägandebrott, på sätt redan från början i de äldre strafflagsförslagen varit fallet med trolöshetsbrottet. Denna utvecklingstendens underströks än ytterligare genom 1858 års K. F. angående förfalskning, bedrägeri och annan oredlighet, i det att försnillningsbrottet där jämväl underkastades lindrigare straffansvar än bedrägeribrottet och därmed även i bestraffningshänseende kom att i viss mån närma sig det i de äldre strafflagsförslagen alltifrån början vida lindrigare bestraffade trolöshetsbrottet.

En böljegang i motsatt riktning inaugurerades emellertid genom den på grundval av nya lagberedningens förslag av år 1888 tillkomna genomgripande strafflagsändringen av år 1890, genom vilken förskingringsbrotten underkastades lika strängt straff, som tidigare varit stadgat för bedrägeribrottet, och därjämte gjordes slut på trolöshetsbrottets deklassering i bestraffningshänseende genom detsamma fullständiga jämställande med förskingringsbrottet, enär detsamma, såsom nya lagberedningen anförde, »innefattade svikande av ett lämnat förtroende och följaktligen är närmast jämförligt med åtskilliga brott, som hemfalla under 11 §». Då emellertid genom 1890 års lagändring samtidigt en ytterligare straffskärpning infördes vid bedrägeribrottet, kom alltjämt en olikhet i straff att bestå mellan bedrägeribrottet å ena sidan samt förskingrings- och trolöshetsbrottet å den andra, i det att straffet för bedrägeri numera, därest omständigheterna äro synnerligen försvårande, kan höjas till 4 års straffarbete, medan det högsta straffet i fråga om förskingring och trolöshet stannar vid sådant arbete i 2 år.

Den förhoppning, som enligt vad ovan nämnts anknöts till 1923 års lagändring, har emellertid ej uppfyllts. En statistik, som på Svenska kriminalistföreningens föranstaltande utarbetades år 1928,*) utvisar sålunda, att medan ökningen av antalet årligen bestraffade förskingrings- och trolöshetsbrott i procent av folkmängden under världskriget varit relativt måttlig, har antalet för sådana brott straffade sedermera vuxit vida starkare och i allt snabbare tempo. Från år 1921 till år 1927 ökade enligt denna statistik årliga antalet för sådana brott dömda personer per en miljon innevånare från 35 till nära ett hundra. En lärorik motsättning utvisade enligt samma statistik England. Där hade motsvarande siffra för vissa likartade brott år 1925 nedgått till 27, efter att under tiden före världskriget ha varit omkring 37. Hela antalet personer som i Sverige sakfällts för brott av här ifrågavarande slag under ovannämnda år utgjorde enligt nyssnämnda statistik 2,721, vilka överbevisats om att ha rättsstridigt avhänt andra personer värden, uppskattade till 18,214,902 kronor. Dessutom hade under dessa år konstaterats ett antal förskingringar av större omfattning, vilka icke kunnat leda till åtal inför domstol, beroende bl. a. på att gärningsmannen avlidit, innan förskingringen upptäckts, eller därpå att han lyckats avvika till obekant ort och sedan icke kunnat anträffas. Enligt uppgifter, vilka hämtats ur pressen, avsågo dessa fall enligt ovannämnda statistik inalles 24 personer, vilka uppgivits hava förskingrat ett sammanlagt värde av 3,1 miljoner kronor. Inalles uppgick sålunda det förskingrade totalvärdet av under dessa år begångna kända förskingrings- och trolöshetsbrott till 21,3 miljoner kronor. Och redan ett flyktigt studium av tidningspressen torde utvisa, att förhållandena efter nämnda tid knappast undergått någon förbättring i förevarande avseende.

*) Tryckt såsom Bilaga i Förhandlingar vid Svenska kriminalistföreningens ordinärie årsmöte 1928.

Under sådana förhållanden torde få anses tydligt, att strafflagstiftningen inom nämnda område har ännu en viktig uppgift att fylla i och för bekämpandet av en alltmer utbredd oredlighet inom nationen. Andra åtgärder kunna väl i någon mån inverka i riktning av att förebygga eller åtminstone underlätta upptäckten av dylika brott; men de te sig inför en sådan utveckling endast såsom palliativ, och i grunden ganska svaga sådana. I och för oredlighetens bekämpande har strafflagen alltjämt ograverad kvar sin gamla mission att genom sina straffbestämmelser tillräckligt allvarligt brännmärka de brottsliga gärningarna och genom straffets utkrävande förstärka och stödja de hämningar, särskilt inom det undermedvetna själslivet, av vilkas existens laglydigheten inom ett samhälle dock ytterst beror. Inom all främmande lagstiftning är ock nu nämnda synpunkt vida starkare beaktad än hos oss. Högsta straffet för förskingring är, även i fråga om en miljonförsvinnning, i Sverige allenast 2 års straffarbete, lägre än i någon annan nu gällande strafflag. I vårt grannland Norge är det 3 gånger så högt; i Danmark är det enligt dess nya strafflag av 1930 5 gånger så högt och i England ända till 7 gånger så högt.

Det får väl också sägas, att med ovannämnda fakta angående den utländska lagstiftningens allmänna ståndpunkt för ögonen och inför de svårartade former, som förskingrings- och trolöshetsbrotten under senaste tider visat sig kunna antaga även inom vårt land, åtminstone ett jämställande av dessa brott med bedrägeribrottet även i bestraffningshänseende framstår såsom fullt motiverat. En straffskärpning, motsvarande den, som år 1890 infördes i fråga om bedrägeribrottet, bör i allt fall införas även vid ifrågasvarande brott. Ett jämställande av bedrägeribrottet och förskingringsbrottet i bestraffningshänseende föreslogs såsom ovan nämnts såväl av lagkommittén som av den äldre lagberedningen. Och vad nya lagberedningen år 1888 anförde såsom skäl för den då genomförda särskilda skärpningen av straffet för bedrägeri äger i våra dagar full tillämpning även i fråga om förskingrings- och trolöshetsbrotten. Detta nya lagberedningens uttalande innehöll, att »giltigt skäl ej saknats för det ofta hörda påståendet, att i vår lag straffbestämmelserna för stöld och därmed sammanhängande förbrytelser, å ena, och bedrägeristraffet, å andra sidan, icke stå i väl avpassat förhållande till varandra, desto mindre som vid bedrägeribrotten återfall ej verkar till straffökning utöver den för brottet i allmänhet bestämda latituden». Och särskilt efter den år 1930 genomförda lagändringen i 22 kap. 12 §, enligt vilken straffet för ett blott olovligt begagnande av annans sak kan uppgå ända till 1 års straffarbete, ter det sig även inom ramen för vår nu gällande strafflags bestraffningsgrundsatser såsom föga rimligt, att högsta straffet även för en miljonförskingring icke skall kunna överstiga 2 års straffarbete.

Till framhållande av att nämnda straffskärpning särskilt är avsedd att komma till användning, då de förskingrade beloppen äro av större betyd-

het, torde vara lämpligt att efter mönstret för den straffskärpning, som år 1930 genomfördes i strafflagen 22: 12, åt den föreslagna straffskärpningen i 22: 11 giva den avfattningen, att densamma kommer till användning, då »av brottet kommit synnerlig förlust eller olägenhet eller gärningen eljest är med synnerligen försvärande omständigheter förenad». En motsvarande avfattning torde då ock för likformighetens skull böra givas även åt straffskärpningsregeln i fråga om bedrägeribrottet i 22: 1.

På grund av vad ovan anförts få undertecknade därför hemställa, att riksdagen för sin del måtte antaga följande

Lag om ändrad lydelse av 22 kap. och 1 och 11 §§ strafflagen:

1 §.

Var, som genom antagande av falskt namn, stånd eller yrke, eller genom annat svikligt förfarande, bedrager sig till gods eller penningar, eller förlust därav annan tillskyndar, dömes, där ej annorledes nedan stadgas, till böter eller fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. Har därav kommit synnerlig förlust eller olägenhet, eller är gärningen eljest med synnerligen försvärande omständigheter förenad, må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

11 §.

Förfalskar man, svikligen förbyter, försnillar eller eljest uppsåtligen förskingrar annans gods, det man i besittning haver, straffes högst med straffarbete i två år. Har därav kommit synnerlig förlust eller olägenhet, eller är gärningen eljest med synnerligen försvärande omständigheter förenad, må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

Stockholm den 20 januari 1933.

Ernst Trygger.

Joh. Nilsson
i Kristianstad.

G. Sederholm.

J. B. Johansson.

Ludvig Widell.

K. J. Gustafsson.

Martin Svensson.

Nils Wohlin.

K. von Geijer.